

Doç. Dr. Ahmet Kuru, Mısır'daki darbenin anatomisini çıkardı:

Mısır'daki darbe Şii blokunu güçlendirdi

Ahmet Kuru, Mısır'daki darbenin ayak seslerinin ocak ayından beri duyulduğunu söyledi. Darbeyle Türkiye'nin oluşturmaya çalıştığı yeni blokun zayıfladığını savunan Kuru, "Eli güçlenenler Suudi Arabistan liderliğindeki statüko bloku ile İran'ın liderliğindeki Şii bloku oldu" dedi

Ahmet Kuru, San Diego Eyalet Üniversitesi'nde siyaset bilimi doçenti. Bu yılki Brookings Doha Merkezi'nde araştırmacı olarak geçirdi. Mısır'da son yaşanan hadiseleri ele aldı. Kuru, bölgenin geleceğine, Mısır'daki darbenin kimin elini zayıflatıp kimin elini güçlendirdiğine dair önemli tespitlerde bulundu.

● **Mısır'daki darbe ansızın mı geldi, mesela siz bekliyor muydunuz böyle bir gelişmeyi?**

Tahmin edilebilir ve önlenebilir bir darbeydi. Ocak 2013'te Mısır'da 20 kadar her görüşten siyasetçi ve akademisyenle görüşmüştüm. Temmuzdaki darbenin ayak sesleri ocak ayında duyuluyordu.

● **Bu sesleri ocaktan beri Mursi duymadı mı?**

Mursi ve ekibinin yeterli siyasi tecrübesi yok, haphane den iktidara gelmiş olmaları büyük bir handikap. Müslüman Kardeşler'in bir yetkilisine "Neden liderleriniz hep mühendis kökenli, aranızda sosyal bilimci yok" diye sormuştum. "Erbakan da mühendisti, bunda ne zarar var" diye cevap vermişti.

MURSI DİYALOG ÇAĞRISINI GEÇ YAPTI

● **İki seçenek var; ya şapkam alıp gideceksin ya darbe olacak. Doğru olan direnmek değil mi?**

Mursi, son anda yaptığı diyalog çağrısını en başta yapmalıydı. Nüfusun yüzde 10'unu teşkil eden Hıristiyanlar, Mübarek'in devrilmesinde başrol oynayan gençleri ve diğer muhalif grupların bazılarını yanına çekecek girişimlerde bulunmalıydı. Önemli kararları kendi danışmanlarıyla bile istişare etmeden verdi ve danışmanları istifa etti. Dahası kararları Müslüman Kardeşler hiyerarşisinin verdiği izlenimi doğdu. Bir grubun devlet iktidarına tek başına sahip olduğu izlenimi Müslüman Kardeşler'e karşı reaksiyonu yol açtı. Eski rejimin kalıntısı olan ordu ve yarğı bu reaksiyonda istifade etti. Mursi hatalar da yapmış olsa darbeyi tüm demokratların reddetmesi gerekir.

● **Mursi hiç önem almadı mı?**

İşbaşına geldiğinde ordunun üst yönetim kademesini değiştirdi ki bu cesur ve başarılı bir girişimdi. Sonrasında askerlerin ekonomik ve kurumsal imtiyazlarına dokunmayarak onlarla arayı iyi tutacağını düşündü ki, bu çok büyük yanlışti. Anayasada askerlerin imtiyazları artırıldı. Bu tavizlerin işe yaramadığı görüldü. Müslüman Kardeşler'de üst düzey yöneticilik yapmış biri bana "Türkiye'de ordu problemini 20 yılda çözdünüz, biz 2 yılda hallettik" demişti. Benim için bu konuda ne kadar naif olduklarını gösteren bir hatıradır.

● **Mısır'daki darbenin Türk dış politikasına nasıl bir etkisi olur?**

Çok önemli ve negatif bir etkisi olacak. Bir konferansta İngiliz akademisyen "Yeni Türk dış politikasının dostları kimler" diye sorduğunda, "Mursi ve Katar Emiri" demiştim. Bu hafta Mursi devrildi ve Emir de yerini oğluna bıraktı. Mısır kaosa gebe ve bölgede en az 10 yıl ciddi bir rol oynayamaz. Türkiye'ye bir faydası olmaz. Mısır'ın zayıflaması Türkiye'nin oluşturmaya çalıştığı yeni bloku zayıflatır. Eli güçlenenler Suudi Arabistan liderliğindeki statüko bloku ile İran'ın liderliğindeki Şii bloku oldu. Mısır'daki darbeye karşı Türkiye'nin niye bir önem alamadığı sorgulanmalı. Herhalde dış politikada ayağımızı yorganımıza göre uzatma dönemi geldi, belki de geçiyor.

MISIR ARTIK DEVRE DİŞİ

● **Bölgede Mısır-Türkiye-İran denklemi bu darbeyle nasıl evrildi?**

Mısır artık devre dışıdır. Mısır'ı kaos, çatışma ve kriz bekliyor. Suriye'de etkin rol oynaması ve Türkiye ile işbirliği yapması mümkün değil. Suriye'de etkili muhalif grupların başında gelen Müslüman Kardeşler'in de eli zayıflayabilir. İran ise Suriye'ye verdiği destekle kendisini bölgede marjinalize etti, artık Şii dostları dışında ciddi müttelik bulamaz. Son Gazze saldırısında Mursi yönetimi İsrail'e karşı belirli bir denge unsuru olarak ortaya çıkmıştı. Mısır'ın tekrar böyle bir role soyunması zor olacak. Türkiye ise Mursi'nin gidışıyle önemli bir müttelikini kaybetmiş oldu. "Türkiye'nin Ortadoğu'daki dostu kim" sorusuna cevap bekliyor.

● **Mısır, yeniden diktatörlüğe, otoriter rejime doğru yol alır mı?**

Demokrasi uzun süre gündeme gelmez. Demokrasiye yönelmek için öncelikle onu isteyen demokratlar olmalı. Mısır'ın iç dengelerinde orduyu dengeleyecek tek güç olan Müslüman Kardeşler'in tasfiye edilmesiyse siyasetin sivilleşmesi ihtimali ortadan kalktı. 1952'de cumhuriyeti getiren darbeden bu yana Mısır'ı askerler yönetti. Mursi iktidara seçilme gelişmesi tek sivil liderdi. Batı, İsrail'in güvenliği için askere daha çok güvengeldi çünkü seçilmiş liderler halka hesap verdikleri için İsrail'e karşı daha sert olabilir. Bu İslamcı olsun olmasın tüm seçimler için söz konusudur. Bu açıdan da ABD ve İsrail için askeri vesayet daha öngürülebilir bir Mısır anlamına geliyor.

ABD Müslüman Kardeşler'i desteklemedi

● **Anayasasına seriatı koyan bir ülkede "İslami devlet" hedefi neden tehlikeli?**

Çünkü devlet tenkit edilebilen bir kurum olmalı. Adına "İslami", sıfatı eklenince devlet kutsanmış oluyor, hükümet de kendini tenkit edenleri dinsizlikle suçlayıp kendisini güçlendirme adına din sömürüsüne yöneliyor. Allah'ın adını bayrağa koyanları dini yüceltmiş olmuyor, aksine devleti kutsamış oluyorlar. "İslam çözümdür" den ne kastetiklerini kendilerine sorulduğunda ise Batı karşıtlığını anlatıyorlar.

● **Son darbe ABD'nin rolü hakkında ne düşünüyorsunuz?**

Arap Baharı'nı, özellikle de Müslüman Kardeşler'in iktidara gelmesini bir Amerikan komplosu olarak açıklayanlar herhalde ABD'nin darbeye destek vermesiyle yanlışlıklarını anlamışlardır.

Selefi fikirlerine tehdit olarak görüyorlar

● **Darbenin ana eksenini laiklik-İslamcılık çatışması mı?**

Hem hayır hem evet. Zira, Mısır'da Türkiye ve Tunus'un aksine laik devlet geleneği de yok, laik ideoloji ve taraftarları da. 1971'den beri Mısır anayasası seriatı kanunların bir kaynağı olarak, 1981'den beri de "tek" veya "esas" kaynağı olarak kabul ediyor. Mısır'da İslamcılar'a muhalif gruplara da laik yerine liberal deniyor. Mursi ve Müslüman Kardeşler'e karşı birleşen cephe de İslamcılık karşıtlığı temel birleşme noktası. Batı'nın nerdeyse tek vücut gibi darbeye destek vermesi de İslamcılığa karşı oluşuyla açıklanabilir.

● **Mısır'daki darbeye sessiz kalmaları İslamcılık söz konusu olunca demokrasiyi çok rahat rafa kaldırabileceklerini gösterdi.**

● **Batı, İslam ülkelerine demokrasiyi çok mu görüyor?**

Batı anlaşılabilir bir şekilde kendi menfaatlerini düşünüyor. Tunus'taki En-Nahda bu konuyu sanki Müslüman Kardeşler'den daha iyi kavramış gözüküyor.

● **Tunus'ta da baharın kışa dönmesi ihtimali var mı?**

Tunus'ta da dengeler çok hassas. Orada Raşid Gannuşi gibi felsefe okumuş, Batı'yı tanyan ve ilimlil bir liderin olması şans. Tunus'un başka bir avantajı da parlamenter rejime sahip olması. Tunus'ta iktidardaki En-Nahda iki seküler parti ile koalisyon yaptığı için darbe ihtimali daha az.

● **Darbeye destek veren Selefilere nereye koyuyorsunuz?**

Mübarek zamanında birçok Selefi grup Müslüman Kardeşler'e karşı devlet tarafından desteklenmişti ve Mübarek'in devrilmesine de karşı çıktılar. Son olaylarda da Selefi partilerden Nur, darbeye belirli bir destek verdi.

● **Suudi Arabistan darbeye tebrik ederken**

Katar Selefilere ihanetle suçladı.

Suudi Arabistan Mısır'da Selefilere desteklerken Müslüman Kardeşler'e karşı bir politika yürütüyor. Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri, Müslüman Kardeşler'i hem kendi monarşileri hem de Selefi fikirleri için bir tehdit olarak görüyorlar. Ürdün ve Kuveyt de onlarla aynı çizgide. Katar ise tam aksi bir siyaset güderken Müslüman Kardeşler'e destek verdi. Bu çatışma medyaya da yansdı, Katar'ın El Cezire'si'nin etkisini kırmak için Suudi semayesi ile El-Arabiya televizyonunu kurdular.

Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri, Müslüman Kardeşler'i hem kendi monarşileri hem de selefi fikirleri için bir tehdit olarak görüyorlar. Ürdün ve Kuveyt de onlarla aynı çizgide

Baradaï'nin toplumdaki karşılığı yok

● **Liberaler neden Mursi'ye karşı ordunun müdahalesine destek verdiler?**

Mısır'daki liberalerin liberalizm ile pek alakaları yok. Bu kelime Mısır'da "İslamcı değil" anlamında kullanılıyor. Gerçek bir liberal askeri darbeye çağırması yapmaz. Liberalerin sözcüsü gibi görünen ve Batı medyasının ön plana çıkardığı Muhammed Baradaï başkanlık seçimlerinde aday bile olmadı. Çok kararsız, gelgitleri olan biri ve toplumda karşılığı olduğu söylenemez. Öte yandan darbeye destek verenlerin çoğu ordu yanlısı değil. "Mursi gitsin de ne olursa olsun" mantığıyla destek verdiler.

● **Baradaï'nin geçici başbakan olarak atanması, sonra atanmanın geri çekilmesini nasıl değerlendiriyorsunuz?**

Baradaï'nin demokratik seçimlerle elde edemediği bir pozisyonu askerler ve Batıllar ile anlaşarak elde etmesi utanç verici. On plana çıkması alternatif isim yokluğundan. Amr Musa eski rejimi temsil ettiğinden, askerler ve Amerikalılar Musa yerine Baradaï'ni tercih etmiş görünüyorlar. Siyasi tecrübesi olmayan Baradaï'nin bir proje olarak dayatılması halktan tepki görecektir.

● **Darbe sonrasında Mısır'da neler yapılacağı önceden projelendirilmiş gibi mi görünüyor?**

Darbe sonrasında ne olacağına dair askerlerin bile bir fikri olduğunu zannetmiyorum. Tabii ki gücü, ellerinde doğrudan veya dolaylı nasil tutabileceklerine dair planlarını yapmışlardır ama Mısır'ın siyasi ve ekonomik problemlerinin nasıl çözülebileceğine dair askerlerin ve destekçilerinin projeleri yok. Zaten olsaydı son 60 yıldır askerlerce yönetilen Mısır'ın bu kadar derin problemleri olmazdı.

Ne dedikleri belli değil

● **Müslüman Kardeşler neden yeni anayasa seriat vurgusunu güçlendirmek istedi?**

Hem kendi seçmenlerine mesaj verme hem de Selefilere anlaşma uğruna bunu yaptılar. Zaten, siyaset anlayışlarının temelinde seriatı hakim kılmak var, bunun dışında da ne dedikleri belli değil.

Yeni anayasadaki İKİ BÜYÜK HATA

● **Müslüman Kardeşler'in yeni anayasa yapımı sürecinde de hatalar yaptığına dair iddialara katılıyor musunuz?**

İki büyük hataları oldu. Birincisi Selefilere işbirliği yaparak anayasayı referandumla götürmeleri ve geçimlemedi. Bu işbirliğiyse Müslüman Kardeşler diğer grupları karşılama almış ve toplumu kutuplaştırmış oldu.

Zaten Selefilere de güvenilecek bir müttelik değildi. Yeni anayasada özgürlükler yerine seriat vurgusunu ön plana çıkarmaları da ikinci hataları oldu.

Eski anayasada seriat zaten vardı, yeni anayasa "seriatın prensipleri" yerine "hükümleri" ifadesi eklendi. Sünni yorumuna vurgu yapıldı ve El Ezher'in ulema heyetine seriatın ne olduğuna dair görüş bildirme yetkisi verildi.

SEDA ŞİMŞEK